

ITALSKÝ VOLEBNÍ SYSTÉM

Petra Bartáková

Parlament České republiky
Kancelář Poslanecké sněmovny
Parlamentní institut

OBSAH:

ITALSKÝ VOLEBNÍ SYSTÉM.....	2
<i>Struktura Parlamentu Italské republiky</i>	<i>2</i>
<i>Vývoj volebního systému</i>	<i>3</i>
<i>Volební systém do Poslanecké sněmovny Parlamentu Italské republiky (Camera dei Deputati) z roku 2005.....</i>	<i>3</i>
<i>Volební systém do Senátu Italské republiky (Senato della Repubblica).....</i>	<i>4</i>
<i>Závěr</i>	<i>5</i>

Italský volební systém

Struktura Parlamentu Italské republiky

Italským zákonodárným sborem je dvoukomorový parlament skládající se z Poslanecké sněmovny (*Camera dei Deputati*) a Senátu republiky (*Senato della Repubblica*). Funkční období obou komor je pětileté. Poslanecká sněmovna a Senát republiky mají totožné funkce i postavení v rámci ústavního systému. Itálie je parlamentní demokracií a Parlament je centrální institucí státu. Zákonodárnou moc vykonávají kolektivně obě komory. Vláda musí získat důvěru v obou komorách. Volby do nových komor se musí konat nejpozději do 70 dnů po ukončení funkčního období předcházejících komor. Ustavující schůze nově zvolených komor se koná nejpozději dvacátého dne po volbách. Dokud se nesejdou nové komory, prodlužuje se mandát komor předcházejících.

Poslanecká sněmovna je tvořena 630 poslanci, z nichž 617 je voleno ve 26 italských volebních obvodech. 12 mandátů je vyhrazeno pro obvod "Zahraničí" a jeden mandát náleží údolí Aosta¹. Od osmnácti let je možno uplatnit aktivní volební právo a od dvaceti pěti let právo pasivní. Do Senátu je voleno 315 senátorů ve 20 regionech. Z 315ti mandátů jich šest náleží Italům žijícím v zahraničí, jeden mandát je vyhrazen pro údolí Aosta a dva mandáty pro region Molise. Ve zbývajících volebních obvodech je zvoleno minimálně sedm senátorů, v přímé závislosti na počtu obyvatel se toto číslo zvyšuje. V Itálii tvoří část senátorů také senátoři s doživotním mandátem. Tito senátoři jsou nad rámec 315 mandátů volených v každém volební období. Prezident může jmenovat doživotními senátory pět občanů, kteří proslavili vlast nejvyššími zásluhami na poli sociálním, vědeckém, uměleckém a literárním. Doživotně je ze zákona senátorem s výhradou rezignace ten, kdo byl prezidentem republiky. Celkový počet členů Senátu je aktuálně 322, jeho členy jsou tři bývalí prezidenti a čtyři doživotně jmenovaní senátoři.

¹ Pro volby v údolí Aosta se používá jednokolový většinový systém.

Aktivní volební právo do Senátu je možno uplatnit od dvaceti pěti let a za senátory jsou volitelní voliči, kteří dovršili 40 let.

Vývoj volebního systému

14. prosince 2005 byl v Itálii schválen nový volební zákon. Změnu volebního zákona v roce 2005 prosadila vládnoucí koalice Silvia Berlusconiho pět měsíců před řádnými parlamentními volbami. Zákon se vrací s malými změnami zpět k systému poměrného zastoupení, který se v Itálii uplatňoval do roku 1993, a vztahuje se na dolní i horní komoru Parlamentu.

Systém poměrného zastoupení platný do roku 1993 produkoval nestabilní vlády s průměrnou délkou trvání deset až dvanáct měsíců. Tento jev byl vysvětlován velkým počtem parlamentních stran a přísným využíváním poměrného volebního systému. V roce 1993 došlo k reformě italského volebního systému (první od roku 1948), kdy čistě poměrný klíč nahradil systém založený na kombinaci většinového a poměrného zastoupení (tímto způsobem se volilo v parlamentních volbách v letech 1994, 1996, 2001).

Podle zákona z roku 1993 bylo v obou komorách Parlamentu 75 procent křesel voleno jednokolově většinovým systémem a 25 procent nadále systémem poměrným. Území jednotlivých regionů byla dělena na jednomandátové volební okrsky, které reprezentovaly oněch 75 procent z celkového počtu, v nichž byl zvolen kandidát, který obdržel většinu odevzdaných hlasů, a volební okrsky s poměrným přerozdělováním podle množství odevzdaných hlasů. Z poměrného přerozdělení bylo vyloučeno údolí Aosta a v případě Senátu i region Molise. Pro volbu poměrným systémem byla zavedena 4 % uzavírací klauzule platná na území celého státu. Jednomandátové a poměrné obvody přitom byly provázány prostřednictvím tzv. systému scorporo².

Volební systém do Poslanecké sněmovny Parlamentu Italské republiky (*Camera dei Deputati*) z roku 2005

Nový volební zákon z roku 2005 zcela zrušil kombinovaný volební systém. Počet přidělovaných mandátů v jednotlivých obvodech je určen poměrně, podle počtu obyvatel. Mandáty se přidělují poměrně mezi strany nebo koalice, které postoupí do skrutinia, podle toho kolik strany obdrží hlasů. Při přepočtech se pracuje s celkovým počtem odevzdaných hlasů (H) a počtem mandátů,

² Tento termín znamená „odejmutí“. Jde o to, že přidělení poměrných mandátů se děje prostřednictvím odebrání určité části hlasů politickým stranám. Z celkového zisku pro každou volební listinu jsou odečteny hlasy všech kandidátů nominovaných danou politickou stranou, kteří ve svých jednomandátových obvodech zvítězili. Neodebírají se ovšem všechny hlasy vítězných kandidátů, ale pouze jejich počet nezbytně nutný pro vítězství, tzn. volební zisk druhého kandidáta v pořadí (prvního nevitězného) navýšený o jeden hlas.

keré se mají rozdělit (M). Tímto se zjistí, kolik hlasů připadá na jeden mandát. Tento výsledek se označuje jako kvóta, neboli volební číslo (Q). Strana obdrží tolik mandátů, kolikrát se volební kvocient vejde do počtu hlasů, které získala – to znamená podílu počtu odevzdaných hlasů pro stranu a kvóty. Zbylé mandáty se přidělují metodou nejvyššího zbytku (mandát získá strana, která má nejvyšší počet nevyužitých hlasů).

Uzavírací klauzule

K zisku mandátu v dolní komoře je potřeba splnit několik podmínek: strana v koalici musí získat alespoň dvě procenta na celostátní úrovni, samostatná strana čtyři procenta a koalice nejméně deset procent. Hlasy stran, jež nedosáhnou kýžené hranice, propadají ve prospěch ostatních stran v koalici.

Kandidátní listina koalice musí získat nejméně 1 hlas v každém hlasovacím okrsku, dále pak musí koalice shromáždit nejméně 300 000 volebních hlasů z celkového počtu odevzdaných platných hlasů v celém státě, aby se mohla účastnit přerozdělování mandátů ve druhém kole.

Ustanovení o uzavírací klauzuli se nevztahuje na strany jazykových menšin, pokud získají ve volebním obvodě, ve kterém kandidují nejméně 20% hlasů.

Mandátový bonus

Volební zákon z roku 2005 ustavuje klauzuli, podle níž vítězný subjekt, ať již vyhraje volby s jakoukoli většinou, automaticky získává 340 ze 630 mandátů, tedy 54 procent (v případě, že již nemá více). Ostatní mandáty jsou rozdělovány mezi ostatní strany podle výše popsané metody.

Volební systém do Senátu Italské republiky (*Senato della Repubblica*)

Systém volby do Senátu je podobně jako do Poslanecké sněmovny poměrný, má však svá specifika. Základním rozdílem je, že se přidělování mandátů děje pouze na regionální úrovni. Tím tedy odpadá shromažďování nepřidělených hlasů v prvním skrutiniu na národní úrovni.

Mandáty přiřazené ke kandidátním listinám jednotlivých stran jsou určeny jednotlivým kandidátům podle jejich pořadového čísla na kandidátní listině.

Uzavírací klauzule

Strana v koalici musí v rámci regionu (volebního obvodu) získat alespoň tři procenta, samostatné uskupení osm procent a koalice dvacet procent.

Mandátový bonus

Koalice, či strana, která vyhraje v regionu, v něm má automaticky zajištěno 55 procent mandátů (jestliže nezíská více).

Systém volby do Senátu je podobně jako do Poslanecké sněmovny poměrný, má však svá specifika. Základním rozdílem je, že postup do skrutinia se posuzuje pouze na úrovni volebního obvodu a pro přidělování mandátů se používá d'Hondtův dělitel.

Mandáty přiřazené ke kandidátním listinám jednotlivých stran jsou přiděleny jednotlivým kandidátům podle jejich pořadového čísla na kandidátní listině, stejně tak jako v případě voleb do Poslanecké sněmovny jde o vázané kandidátky.

Závěr

Poměrný systém tohoto typu s sebou nese jak pozitiva, tak negativa. V Poslanecké sněmovně je reprezentováno více politických subjektů a tím i skupin obyvatelstva, minority jsou tak lépe chráněny. Včas se také zohlední nové trendy a potřeby společnosti, a tím se zachytí možný růst extrémních nálad ve společnosti. Poměrný volební systém produkuje méně tzv. propadlých hlasů.

Z poměrného systému vychází nutnost práce v rámci koaličních dohod. V některých případech tímto systémem vznikají velmi oslabené parlamenty ve smyslu křehké většiny hlasů. V případě Itálie však klauzule o 54 procentní respektive 55 procentní většině, neboli zvláštní mandátní bonus pro vítěze voleb, zajišťuje silnější koalici pohodlnou většinu a rozumnou možnost sestavit vládu. Tato změna zákona z roku 2005 se jeví jako přijatelná i pro malé strany. Ponechala jim většinu jejich parlamentního zastoupení a koaliční potenciál, neboli jejich potřebnost při sestavování vlád. Těsnější vítězná většina v případě poměrného systému oproti systému smíšenému zvyšuje vliv malých stran. Poměrný systém tedy zvyšuje riziko rozepří uvnitř koalice. Je ale nutné poznamenat, že tomuto jevu v rámci italské politické scény nedokázal zamezit ani předchozí smíšený volební systém z roku 1993, neeliminovat fragmentaci politických stran. Poměrný volební systém toto riziko nadále zvyšuje.

Obecně lze změnu volebního zákona z roku 2005 charakterizovat jako většintvornou, ale zásadně neodporující poměrnému systému. "Volební inženýrství", kterým se popisuje skutečnost, že způsob, jakým je demokratický parlament personálně naplňován, může ovlivnit jeho složení, se v tomto případě jeví jako důležitý prvek, změna zákona výrazně ovlivnila celý politický systém. Koalice se utváří již před volbami a tím se politická scéna čitelně rozptyluje na pravici a levici (tento trend byl nastartován již za smíšeného volebního systému platného od roku

1993 do roku 2005). Zvláštní mandátový bonus řeší počáteční povolební období, umožňuje nahrazení starého parlamentu novým i v případě těsného vítězství některé z koalic. Obsazení Senátu je oproti obsazení Poslanecké sněmovny specifické. Vychází z přepočtu mandátů pouze na regionální úrovni a nestanovuje celostátní klauzuli, tím přepočet umožňuje regionálně silné straně vstup do Senátu.

Teoreticky může nastat situace, že jeden koaliční blok bude mít majoritu ve sněmovně a druhý v Senátu. Stabilita vlády z dlouhodobého hlediska může být tudíž ohrožena, vzhledem k faktu, že její forma je od počátku koaliční. Rizikem je také vstup extremistických stran do Parlamentu v rámci předvolební koalice a závislost na jejich podpoře v případě sestavování kabinetu. Dalším negativem může být stížená volba prezidenta.

Důležité je, že mandátový bonus vede k vytváření předvolebních spojení mezi politickými stranami. Politické strany se tak chovají jako v systému většinovém (případně kombinovaném), vytváří ideově a programově provázané koalice. Toto sdružování politických stran nastalo po změně volebního systému v roce 1993 a jeho pokračování lze označit za pozitivní s ohledem na čitelnost pro voliče.

Důležitá je v tomto systému existence uzavírací klauzule pro jednotlivé strany koalice. Toto ustanovení fakticky neváže úspěch jedné strany na úspěch dalších stran a zařazení malé strany do koalice neztěžuje podmínky pro zvolení větších.

Prameny:

Camera dei Deputati. <http://www.camera.it>

Governo Italiano. <http://www.governo.it>

Instituto Nazionale di Statistica. <http://www.istat.it>

Klokočka V., Wagnerová E., Ústavy států Evropské unie 1. Díl. 2. vydání, Praha, Linde Praha 2004

Krejčí O., Kniha o volbách, Praha, Victoria Publishing 1994

Senato della Repubblica. <http://www.senato.it>

UCSD Social Sciences & Humanities Library.

<http://dodgson.ucsd.edu/lij/lijmatrix/italymatrix.html>

www.ipu.org